

המעילה לנדבת צבור⁽³⁰²⁾.

ומקשינן: הא גופה קשיא, הברייתא קשה, ויש בה סתירה בין הרישא לסיפא,

ברישא קתני⁽³⁰³⁾: אם בא לשלם עד שלא קרבה הטאתו, יוסיף ויביא הטאתו. משקרבה הטאתו, ילכו לים המלח.

ואילו בסיפא קתני: כל קרבנות המזבח, למזבח, משמע כל קרבנות, כולל חטאת, ולא שנא דאיכפור בעלים, אף אם כבר נתכפרו הבעלים, ולא שנא היכא דלא

איכפור, אם עדיין לא נתכפרו הבעלים, יפלו למזבח והיינו לנדבה.

ועתה קשה, רישא רבי שמעון היא, דאמר: כל הטאת שכיפרו בעליה תמות,

ואילו סיפא, שאמרה שהמעות אינן הולכות ל"מיתה", כלומר, שלא ילכו לים המלח, אלא יפלו לנדבה, על אף שכבר נתכפרו בעלים, היא כרבנן⁽³⁰⁴⁾.

וקשה, וכי רישא רבי שמעון⁽³⁰⁵⁾ וסיפא א-י רבנן?⁽³⁰⁶⁾

שהטעם שאין דין "חטאת מתה" בציבור, מפני שאין ציבור מת?

302. המיוחס לרש"י מפרש ל"שופרות". אבל הרמב"ם [על פי גירסתו בתוספתא] כתב [פרק ג מהלכות מעילה הלכה י]: יפול מה שנהנה "ללשכה". וכתב שם הכסף משנה בשם הרא"ש, שהיינו ל"שיירי לשכה" והוא לבדק הבית [מבואר שם במסכת שקלים].

303. גירסת השיטה מקובצת.

304. עיין הערה 306 באריכות דברי רבי שמעון ומחלוקתו עם חכמים.

305. גירסת הצאן קדשים.

306. התוס' מאריכים כאן, ונביא תמצית דבריהם על פי דברי השיטה מקובצת. [עיין רש"ש וקרן אורה, וכנראה שלתוס' היתה גירסא אחרת בגמרא במסכת תמורה].

חטאת שאבדה ונתכפרו בעליה באחרת, תמות, והיא מחמש החטאות המתות. ונחלקו תנאים בדבר.

יש הסוברים, שזה רק כשנתכפר בשניה, ואחרי הכפרה נמצאה הראשונה, הילכך תמות, מאחר שהראשונה נדחתה. אך כשנמצאה הראשונה, והיא קרבה, לא תמות השניה, אלא תרעה, כיון שהשניה לא נדחתה, היות שמתחילת הפרשתה היא הופרשה לשם אבירת הראשונה, וכשנמצאה הראשונה, היא לא נדחית ממש. ובאופן זה לא נאמרה ההלכה למשה מסיני שהיא תמות. ולעומת זאת, יש תנאים הסוברים, שבכל אופן, בין אם נתכפר בראשונה ונשארה השניה, ובין אם נתכפר בשניה ונשארה הראשונה – תמות.

במסכת תמורה [כג א] סובר רבי אבא שמחלוקת זו היא בין רבי, הסובר שאף אם נתכפרו הבעלים בראשונה תמות השניה, ובין חכמים, הסוברים שלא תמות אלא תרעה.

והתוס' [וכן בפירוש המיוחס לרש"י] סוברים, שבכך נחלקו גם רבי שמעון עם רבי יהודה, שאליבא דרבי שמעון אמרה הגמרא [שם ב], שהוא סובר שבכל אופן, בלי יוצא מן הכלל, בהמת חטאת שלא קרבה, מתה [ואף בחטאת ציבור. שם טו א].

הילכך, מבארים התוס', שזוהי כוונת הגמרא במה שאמרה "רישא רבי שמעון". כי הוא

הסובר שהחטאת מתה, וממילא המעות הולכות לים המלח. ואילו סיפא שאמרה שהמעות יפלו לנדבה, היא אליבא דחכמים [כלומר, רבי יהודה החולק עלין], והם סוברים שהחטאת לא תמות והמעות לא ילכו לים המלח.

כלומר, דמי המעילה הם בדוגמת השניה [ועוד יבואר] ודמי החטאת הם בדוגמת הראשונה. ועתה, כשנתכפר בדמי החטאת, הוי כאילו נתכפר בראשונה, ולדעת רבי שמעון ילכו לים המלח, ולדעת חכמים יפלו לנדבה.

וטרם שנבאר המשך דברי התוס', נביא קושית הקרן אורה.

הקרן אורה טוען, שלכאורה מעות אלו שהפרישם לדמי החטאת ומהם מעל, דומים לדמי השניה, מאחר והם לא נאבדו, ומהם הביא קרבנו, והם דומים לנתכפר בשניה, שהרי מהם קנה אחרי שמעלו בדמים הראשונים, וכבר נתחייב המועל בקרן וחומש. ואילו הקרן וחומש שלא הקריב מהם, דומים לראשונה.

והאמת, שאינו כן, שהמועל לא מעל בכל המעות [וכן איתא במיוחס לרש"י] ונתכפרו הבעלים בשאר המעות שמהם קנה את חטאתו, ובודאי שמעות אלו דומים לנתכפר בראשונה. ודמי המעילה שהיה צריך לצרפן ולא צירפן, הם דומים לשניה. וכן מביאים האחרונים בשם בכורי שלמה.

ונחזור לדברי התוס'.

הקשו התוס', הרי לא מצאנו במפורש לרבי שמעון וחכמים שנחלקו בנתכפר בראשונה, אם כן למה לא אמרה הגמרא שהרישא היא אליבא דרבי, והסיפא אליבא דחכמים, שמצאנו במפורש שנחלקו בכך, כמבואר לעיל? והתוס' סברו לתרץ, כיון שרבי וחכמים לא נחלקו אלא כשלא נמצאת עד לאחר ההפרשה, ואילו אם מצאה לפני שהפריש את השניה מודה רבי שתראה, ואילו רבי שמעון סובר שאף אם מצאה לפני שהפריש, גם כן תמות, נמצא שכחו של רבי

שמעון גדול מכחו של רבי, לכן עדיף לומר שהרישא היא אליבא דרבי שמעון. וטרם שנבאר המשך דברי התוס', נביא דברי הקרן אורה.

הקרן אורה מקשה [וכן הקשה הרש"ש], שלא מצאנו שם בדף טו שרבי שמעון וחכמים נחלקו במצאה קודם ההפרשה, ורבי שמעון יסבור שאף באופן זה, תמות. והנה, על אף שלא נאמר כן בדף טו, מכל מקום, אתי שפיר דברי התוס', כמו שנתבאר לעיל, שבכל המקרים וכל האופנים סובר רבי שמעון שחטאת שנתכפרו בעליה באחר, תמות.

ונחזור לדברי התוס'. תירוץ זה לא התקבל, כי מה לנו שרבי שמעון מחמיר יותר מרבי באופן אחר לגמרי, הלא במה שאנו עוסקים אין נפקא מינא בין רבי שמעון לרבי? וחזרת הקושיא, למה לא העמידה הגמרא את רבי שהוא התנא של הרישא של הברייתא? הלא רבי אמר כן במפורש, ואילו רבי שמעון לא אמר כן במפורש [על אף שבודאי סובר כן]? על כן, כתבו התוס' בשם הר"ם, שרק רבי שמעון סובר כן, ולא רבי.

רבי אמר שהשניה תמות, דוקא, כששתיהן עומדות לפנינו ומקריב אחת מהן, נמצא שאת השניה דחה בידים, ואם היה בא לפנינו, היינו מייעצים לו שיתכפר באבודה. שיטה מקובצת וברכת הזבח. הילכך, תמות. אבל במקרה דידן, שאם היה רוצה, היה מצרף דמי המעילה לדמי החטאת ומביא חטאת שמינה, נמצא כי בכך שלא עשה כן ולא בא לשלם, לא עשה מעשה של דחוי, ומודה רבי שהמעות לא ילכו לים המלח, אלא יפלו לנדבה. לפיכך לא אמרה הגמרא: רישא רבי היא. מה שאין כן רבי שמעון, שהוא סובר כי גם באופן זה השניה תמות. כי רבי שמעון אמר דינו אף באופן שלא דחה בידים, כגון הפריש שתי חטאות, שהאחת תהיה לאחריות על האחרת, ובאופן זה יכול להקריב איזה שירצה, והשניה לא נדחת בידים,

אמר ליה רב גביהה מבי (307) כתיל לרב
אשי: אי? (308) אכן, הכי אמר אבי: רישא
רבי שמעון וסיפא רבנן.

סוגית בשר קדשי קדשים שנטמאו ואימורי
קדשים קלים

שנינו לעיל מחלוקת רב ורבי יוחנן (309)
בנהנה מאפר תפוח, אם מעל אם לאו.

ומבאר רבא, שעד כאן לא נחלקו אלא בדשן
אחרי שנתרם, כיון שבהוצאתו נעשית
"עבודה", ונעשית בבגדי כהונה, הלכך,

סובר רבי יוחנן, שעדיין לא נגמרה מצותו
עד אחרי הוצאתו, מה שאין כן בעבודות
אחרות, וכמו שיבואר.

אמר רבא: (310) הכל מודים (311), שאם נהנה
מבשר קדשי קדשים "שנטמא", (312) וכן אם
נהנה מאימורי קדשים קלין לאחר שהעלן על
גבי אש המזבח, דפטור.

מפני ששריפת בשר קדשי קדשים שנטמא,
אינה "עבודה". וכן המשך שריפת האימורין,
על ידי "היפוך בצנורא" [להפוך אותן

וחזון איש בביאור שיטת הרמב"ם.
אחת מקושיות החזון איש היא, למה הפסיקה
הגמרא, וחזרה לה למחלוקת רב ורבי יוחנן,
ואחר כך חזרה למחלוקת רב ולוי? [ועיין
בהערה 311].

310. גירסת השיטה מקובצת: עולא

311. אף ששנינו בברייתא לעיל שהנהנה מבשר
קדש קדשים ומאימורי קדשים קלים, יתן קרן
וחומש לנדבה לדעת רב, או לקטורת לדעת לוי,
היינו דוקא בנהנה מבשר קדשי קדשים כמות
שהם בטהרתם ולא נטמאו, ומאימורי קדשים
קלים לפני שהעלן. אבל אם נטמא או אחר
שהעלן, פטור לגמרי. וזו השייכות של הגמרא
לכאן. ומכל מקום, אמרו התוס', שדברי רבא
"הכל מודים", אינם מוסבים על רב לוי, כי רב
ולוי מעולם לא נחלקו בחיוב ופטור, ולדעת
שניהם חייבים [אלא שנחלקו להיכן ילכו דמי
המעילה] ולא שייך לומר "הכל מודים שהוא
פטור", אלא, מוסבים על מחלוקת רב ורבי
יוחנן.

312. השיטה מקובצת מוחק מגירסתו את
המלים "קודם זריקה". וטעמו, מפני שהתוס'

ובכל זאת סובר רבי שמעון שהשניה תמות. וזה
דומה מאוד למקרה דידן, ולכן, אמרה הגמרא
שהרישא והסיפא תלויין דוקא במחלוקת רבי
שמעון וחכמים.

ולסיום כתבו התוס', שעל אף שהאמת היא
שרבי שמעון סובר שההלכה למשה מסיני
נאמרה אף בהקדיש שתיים לאחריות, דברים אלו
אמורים בהקדיש בהמות. מה שאין כן בהקדיש
שתי ציבורי מעות לאחריות, מודה רבי שמעון.
והטעם "מפני שאין דעתו אלא להביא מצבור
אחד". ועיין בתוס' מנחות [פ א ד"ה ליקדשו]
וחזון איש מנחות [סימן כא י'] ובחידושי
הגרי"ז [תמורה ט].

307. גירסת השיטה מקובצת.

308. גירסת הצאן קדשים.

309. הסוגיא מבוארת על פי המיוחס לרש"י
ותוס'. והחזון איש [זבחים סימן יט ס"ק יט]
הקשה כמה קושיות על שיטתם. וכמה
מקושיות מובאים בהערות הבאות. ומחדש
פירוש חדש בכל הסוגיא.

ועיין קרן אורה ושפת אמת, המפרשים
שיטת הרמב"ם בדרך זו. ועיין עוד באבן האזל

ולקרבן אל האש, בכלי המיועד לכך, כדי שיתאכלו יפה] אינו עבודה, מאחר שאינו עשוי אלא למהר את איכולם באש, ובלעדי

ההיפוך, גם היה מתאכל. בניגוד להוצאת הדשן, לדעת רבי יוחנן, שעצם ההוצאה היא "עבודה".

באמת מסופקים בכך, האם נטמאו קודם זריקה או אחריה.

וצדדי הספק הם: קשה לומר שמדובר לאחר זריקה, שהרי הזריקה מוציאה מידי מעילה, ואם נטמא, מה בכך. והברכת הזבח והחק נתן והחזון איש מוסיפים, הלא משנה מפורשת היא בתחילת המסכת "ואיזו היא שהיה לה שעת היתר לכהנים? שנטמאה". וכן קשה לומר, שמדובר באופן שנטמא קודם זריקה ונהנה לפני זריקה. ואף אם רבא סובר כרבי עקיבא [ו] ב, הסובר שזריקה מועילה לגבי יוצא, היינו דוקא אם נהנה לאחר זריקה, כי הזריקה הוציאה מידי מעילה, אבל אם נהנה לפני זריקה, מודה רבי עקיבא שמועלין בו, למרות שגם "יוצא" חייב בשריפה. וכל שכן שלא אחי שפיר אליבא דרבי אליעזר [עייין הערה 167, מה שכתבו שם תוס']. ותירצו [מבואר על פי הברכת הזבח וצאן קדשים, ולא לפי החק נתן], שמדובר באופן שנטמא לפני זריקה ונהנה לאחר זריקה. והחידוש הוא לדברי רבי עקיבא, שעל אף שחייב שריפה, והיה עולה על הדעת שעדיין לא נגמרה מצותו, מכל מקום הזריקה הועילה להוציאו מידי מעילה.

לסיכום: נטמא לאחר זריקה, אין מועלין בו. נטמא לפני זריקה ונהנה ממנו אחר זריקה, בין נטמא מקצת הבשר ואף אם נטמא כל הבשר, למסקנת רבא, אין מועלים בו. נטמא לפני זריקה ונהנה ממנו לפני הזריקה, מועלים.

והקשו התוס', הלא גם בכך אין חידוש, כי רבי עקיבא כבר השמיענו זאת ב"יוצא". והלא גם יוצא חייב שריפה, ובכל זאת לא אמר רבי עקיבא, שגמר עשיית מצותה הוא בשריפתו? אלא בגמר הזריקה, בשעה שהותר [אילו היה

טהור] באכילת כהנים?

ותירצו, רבי עקיבא אמר דינו רק ביצא מקצתו, כדברי רבי יוחנן [שם], נמצא, שאין מצות שריפה על כל הבשר, והזריקה הועילה, על כל פנים, על מקצת הבשר. מה שאין כן, בנטמא, מדובר, שנטמא כל הבשר, הילכך, היה עולה על הדעת לומר שהזריקה לא מועילה, ועד שלא נגמר שריפתו, עדיין לא יצאה מכלל "קדשי ה'", הואיל ועדיין שייך בה "עבודה". משמיענו רבא, שאינו כן, אלא אפילו בנטמא כולו [והוא הדין ביצא כולו! ועייין לקמן בשם השפת אמת] יצא מידי מעילה תיכף אחרי הזריקה.

אלא שעדיף לרבא להשמיע חידוש זה בנטמא, מפני שעיקר גזירת הכתוב לחייב שריפה בקדשים שנפסלו, נאמר בנטמא, כמבואר בגמרא.

והקשו החק נתן והגאון רבי עקיבא איגרו והרש"ש, איך אמרו כן התוס' שביצא כולו [עייין היטיב בתוס'] ובנטמא כולו, מועילה הזריקה, לדעת רבי עקיבא להוציא מידי מעילה, הלא רבי יוחנן אמר במפורש שרבי עקיבא מודה ביצא כולו שהזריקה לא מועילה?

הרש"ש לא חש לקושיא זו, כי יתכן שרבא חולק על רבי יוחנן. ועייין שיטה מקובצת הגורס "אמר עולא". [וצריך עיון, שהרי רבא או עולא מדבר עתה אליבא דרבי יוחנן, שהרי פירשו התוס' "הכל מודים", שרבי יוחנן מודה לרב]. או, אפשר, שרבי יוחנן אמר כן רק לענין פגול נותר וטמא, ולגביהם מחלק בין כולו למקצתו, ולא לגבי מעילה.

בשו"ת אחיעזר מבאר את דברי התוס', שדברי רבא אינם סותרים לדברי רבי יוחנן, כי

ומקשינן: פשיטא! ומדוע הוצרך להשמיענו זאת? מאי קא מפסיד? (313) הרי הנהנה מהם לא הפסיד כלום להקדש, מאחר שבשר הקודש שנטמא אינו ראוי לא לכהנים ולא למזבח, (314) וכבר נעשית מצותן. וכן אימורי קדשים קלים, הרי כבר נעשית מצותן, אחרי

העלאתן על גבי האש.

ומתריצין: רבא הוצרך להשמיענו את שני הדינים, כי בכל אחד מהם יש חידוש:

מהו דתימא, בשר קדש קדשים שנטמא אית

רבי יוחנן מדבר ביצא כל הבשר והאימורין נשארו בפנים [ראה הערה 172], ושם הדיון הוא, אם מועילה הזריקה לבשר, כשם שבודאי מועילה הזריקה לאימורין. על כן, מחדש רבי יוחנן שאם האימורין גם יצאו והזריקה כאילו איננה, שהרי אינה מתירה כלום, לא הועילה הזריקה להוציאה מידי מעילה אף לדעת רבי עקיבא.

ואילו רבא בסוגייתנו מדבר בנשארו האימורין ולא נטמאו [וכן משמע מפשטות לשון הגמרא "בשר קודש קדשים שנטמא"], והזריקה בודאי הועילה. אלא, כתבו התוס', בשלמא אם מקצת בשר לא נטמא, ואין מצות שריפה על הבשר שלא נטמא, ויצא מידי מעילה, הרי כיון שהזריקה הועילה ומקצת הבשר כבר נגמרה מצותו, לכן אין מועלין בו. אבל אם נטמא כל הבשר לפני הזריקה, ותיכף אחר הזריקה נתחייב כל הבשר במצות שריפה, היה עולה על הדעת לומר שאין לבשר זה יציאה להיתר כהנים כלל, אף לא לרגע אחד, וניתק תיכף ומיד ממצות זריקה למצות שריפה, ועד שלא נגמרה שריפתו לא נעשית מצותו, קמשמע לן רבא, שאינו כן, כיון שהשריפה אינה "עבודה", כמבואר.

והשפת אמת הבין, שלמסקנא מחלקים התוס' בין יצא כולו, שאז אמר רבי יוחנן שמועלין, לבין נטמא כולו, שאז מחדש רבא שאין מועלין. ועל כן הקשה מה שהקשה עיין שם. אבל לא יתכן לומר כן, שאם כן, מה הקשו התוס' "אמאי לא נקיט יוצא". [והיא בעצם קושית החק נתן].

עד כאן דברי התוס' לפי גירסתנו. אבל הברכת הזבח והקרן אורה גרסו בתוס', שמדובר שבנטמא קודם זריקה ונהנה לאחר זריקה, והטעם שאין מועלין בו, הוא משום שהציץ מרצה על אכילת בשר שנטמא לדעת רבי עקיבא, ולכן יש לו היתר אכילה בפועל ממש. הילכך אין מועלין בו. [ועיין הערה 217]. והעירו הקרן אורה והחזון איש [שם], שאם כן, סוברת סוגייתנו כמאן דאמר שהציץ מרצה גם על אכילת טמא.

וראה בפירוש ב המחלק בין עולה לשאר זבחים. והיא שיטה אחרת וחדשה.

313. הקשו המיוחס לרש"י: מהי קושית הגמרא, הלא שנינו לעיל [ה ב] "הפיגול לעולם מועלין בו". ולא הקשינו "מאי קא מפסיד"? הלא גם פיגול אסור לאכילת אדם ולאכילת גבוה?

ותירץ: בפיגול מועלין, הואיל והזריקה מרצה, כמבואר שם, הילכך חשובה היא גם לענין מעילה.

והעיר המשנת רבי יעקב, שקושיא זו ותירוץ זה, הם קושית ותירוץ הגמרא לעיל ב א בסוף העמוד לפי פירוש המיוחס לרש"י שם.

314. כן פירש המיוחס לרש"י. אך מוכרח לומר שלשון זו היא לאו דוקא. שכלל גדול כללו הראשונים והאחרונים [עיין הערה 5] שמעילה בקדשי קדשים אינו תלוי בהפסד ובגזל, אלא, עצם ההנאה "מקדשי ה". וכן העיר החזון איש

ליה מצות שריפה לכהנים במקדש, (315) כמו שאמרה התורה [ויקרא ז] "והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל, באש ישרף". הילכך, היה מקום לומר שיש בו מקצת קדושה (316) עד אחרי שריפתו, ומועלין בו. וכן אימורי קדשים קלין, איכא מצוה

להפוכי בצינורא (317) כדי שישרפו לגמרי, ולכן היה מקום לומר שלא נעשית מצותן עד גמר איכולם באש.

קא משמע לן רבא שאין מועלין בהם, (318) מהטעם המבואר לעיל (319).

[שם].

ויותר מכך הקשה, הלא גם קודם זריקה אינו מפסיד. ועוד, הלא גם באימורי קדשים קלים, אינו מפסיד, ובכל זאת מועלין בהם? וכוונת הגמרא להקשות, פשיטא, הרי כבר נעשה בהם כל הראוי לעשות, וכבר יצאו מידי מעילה, ומה משמיענו רבא? וכן מפרש התקנת עזרא.

318. במשנת רבי אהרן [סוגיות סימן ח אות ח] מוכיח מכאן כי מה שפוקעת המעילה בגמר מצותן אינו זה משום שבגמר מצותן פוקעת קדושתן, והיא הגורמת להפקעת מעילה, אלא, אף במקום שהקדושה אינה פוקעת, כגון הכא שבודאי נשאר עדיין מצוה לאפוכי בצינורא, ובודאי שאם פקע מעל המזבח יחזיר כדי לקיים מצות הקטרה, בכל זאת פקעה המעילה בגמר עשיית מצותן. ועיין שם.

315. הרמב"ם [בפרק ז מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ה] כתב ששריפת קדשי קדשים כשרה בזר.

319. הקשו התוס': אכן, למה בשר קדשי קדשים שנטמא אמרינן שאין מועלין בהם תיכף משעת הזריקה, ואילו בבשר עולה שנינו במשנתנו שעד שתצא לבית הדשן, מועלין בו? ותירצו, כיון שקרבן עולה מוקטר כליל על האישים ואין בו שום אכילה לאדם, לא כלתה מצותו עד אחרי שריפתו והוצאתו לבית הדשן. מה שאין כן בשר קדשי קדשים שהם נאכלים [אילו לא נטמאו], נעשית מצותו בשעה שיש לו היתר לאכילת כהנים.

ולדבריו, מה שאמרה הגמרא "לכהנים", הוא לאו דוקא, אלא הכוונה במקדש. וכן כתב המיוחס לרש"י.

והקשו הצאן קדשים והחק נתן והגאון רבי עקיבא איגר והרש"ש: הרי כבר ביארו התוספות היטב את החילוק, ששריפת בשר עולה הוי "עבודה" [והראיה ששריפתו צריכה שתיעשה בכהנים ובבגדי כהונה, ואילו שריפת בשר שנטמא אינה עבודה]. ומה חידשו בקושייתם ובתירוצם?

אבל החינוך כתב [מצוה קמג] ששריפתן "בזכרי כהונה כי להם העבודה". ועיין שם במנחת חינוך.

ולכן הרש"ש מציע לגרוס בתוס', שקושייתם היא מפרים הנשרפים. כלומר, אחרי שהתוס'

316. המיוחס לרש"י.

317. כלומר, אף דהפוכי בצינורא עבודת כהנים היא, ואם יעשה אותה זר חייב מיתה [שבועות יז ב], מכל מקום, כיון שהיא עבודה שאפשר בלעדיה, נחשב "נעשית מצותן" אף לפני ההיפוך. מה שאין כן, הוצאת הדשן לדעת רבי יוחנן, שהיא עבודה "חיובית", ואי אפשר בלעדיה, לפיכך, אינו נקרא "נעשית מצותן" עד אחרי ההוצאה. תוס'. ועיין בהגהות רע"א [אורח חיים סימן שיח] ובאבי עזרי [פרק ט מהלכות שבת].

לה, כשם שהיא מקדשי קדשים, ולא קדשים קלים.

ועוד חילוק יש, מסברא: גבי קדשי קדשים, שיש בבשרן עם אימוריהן איסור וחיוב מעילה משעה שהוקדשו, אינם יוצאים מידי מעילה [הבשר והאימורין] עד שייגמרו בהם כל מעשיהם, עד שיצאו לבית הדשן. אבל קדשים קלים, שמעילתן היא באימוריהן משעת זריקה, ולא קודם, מסתבר שלאחר העלאתם כבר נעשית מצותן.

בפירוש מיוחס לרש"י מחלק בלשון זו "אפר עולה ואימורי קדשי קדשים דחמירי, משום הכי מועלין בהם עד שיצאו לבית השריפה, אבל אימורי קדשים קלים דלא חמירי כולי האי, משום הכי, הנהנה מהן לאחר שעלו, פטור".

ובפירוש א מוסיף, שלכן מועלין בדשן, משום שודאי שמעורב בו מדשן עולה של תמיד של בין הערבים, הקרב בערב אחרי הקטרת כל הקרבנות, וכן כתב בפירוש קדמון.

הקרן אורה הבין כוונת התוס', שמחדשים, שאין באימורי קדשים קלים מצות תרומה והוצאה. ולכן הקשה, וכי אימורי קדשים קלים אינם בכלל מצות תרומת והוצאת הדשן? ולכאורה, כל העולה על המזבח הוא בכלל המצוה. ואם תמצי לומר, שאכן כן הוא, ואינם בכלל תרומת והוצאת הדשן, קשה, מהי קושית הגמרא "פשיטא"? הלא חידוש גדול משמיענו רבא, שאינם בכלל תרומה והוצאה?

עוד מקשה, מה מקור סברתם. אם מה שהתורה מיצטה אותם מתרומה והוצאה הוא המקור שגמר עשיית מצותן הוא משעת ההקטרה, כמו שאמרו בחילוקם הראשון, מובן, שהוא גזירת הכתוב ואין להרהר אחריו, ואם כן, מה חידשו בחילוקם השני? ואם רצו לחדש שגם בלי גזירת הכתוב, היינו מגיעים לחילוק זה, קשה, איזה סברא יש לומר שנעשית מצותה

חידשו שכל עבודה שאינה צריכה בגדי כהונה אינה עבודה, אם כן קשה, הרי שריפת פרים הנשרפין גם כן אינה צריכה בגדי כהונה, כמבואר ברמב"ם [פרק ז מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ה], ואם כן, למה אמרה המשנה שמועלין בו עד שיותך הבשר?

ומתוצאת: שאני פרים הנשרפים, הואיל ואין בהם אכילה לכהנים, ומצותן בשריפה, לא איכפת לן אם אינם צריכים בגדי כהונה, ולא כלתה מצותן עד גמר שריפתן. מה שאין כן בשר קדשי קדשים שנטמא.

אך פירוש זה קשה. מלבד שלא מסתבר להגיה גירסא כל כך חדשה בתוס', קשה עוד, עדיין לא יצאנו חובת ביאור, מתי נקראת נעשית מצותן ומתי לא. אם תלוי בבגדי כהונה, קשה מפרים הנשרפין, ואם אינו תלוי בבגדי כהונה, קשה מבשר קדשי קדשים שנטמא. ומהי ההגדרה המדוייקת לבחון מה נקרא עבודה ומה אינו נקרא עבודה.

עוד הקשו התוס': למה באימורי קדשים קלים נעשית מצותו תיכף לאחר העלאתן, כדברי רבא, אף שלא נתאכלו ועדיין צריך להפוך בצינורא, ואילו במשנתנו שנינו שבאימורי קדשי קדשים מועלין בהן עד שיצאו לבית הדשן. כלומר, תוס' מקשים מה החילוק בין אימורי קדשי קדשים לאימורי קדשים קלים.

ומבאר רבינו פרץ: החילוק הוא משתי סיבות. האחת, כי מה שכתבה התורה למצות הוצאת הדשן, כתבה כן לגבי עולה, כמו שנאמר [ויקרא ו] "זאת תורת העולה היא העולה על מוקדה... והוציא את הדשן..." ובלוי מקרא זה לא היינו אומרים שיש איזו שהיא "עבודה" בהוצאת הדשן, והיינו אומרים בין בקדשי קדשים ובין בקדשים קלים שבגמר ההעלאה נגמרת מצותה. ועתה, כשגילתה התורה לגבי עולה שמצותה נגמרת אחרי ההוצאה לבית הדשן, דיינו שנלמד ממנה קדשי קדשים הדומין

הגמרא חוזרת⁽³²⁰⁾ לברייתא ששנינו לעיל.

אמר רבא: הא דאמרת, מה ששנינו בברייתא: כבר קרבה הטאת, ילכו דמי המעילה ליום המלה, הני מילי, דברים אלו אמורים, רק באופן דאיתידע ליה, שנודע לו

מעילתו, **קמי כפרה**, קודם שקרבה חטאתו, והיתה לו אפשרות לצרפם אל דמי החטאת,

אבל אם נודע לו מעילתו לאחר כפרה, יפלו דמי מעילתו לנדבה.

בגמר ההקטרה?

ובמשנת רבי אהרן [עמוד רצ"א] מבאר סברת התוס' [ודברים דומים כתב הזרע אברהם סימן ב אות יט], שיש חילוק גדול בין קדשי קדשים לקדשים קלים. כי קדשי קדשים חיובם במעילה הוא מעצם היותם קדושים בקדושת הפה, הילכך לא יצאו מכלל קדושתם עד שייגמר בהם כל מעשה השייך לעבודתם מפאת היותם קדושים, עד אחרי גמר ההוצאה, כמבואר.

מה שאין כן קדשים קלים, שקדושתם לגבי דין מעילה באה על ידי זריקת דמם, המכשירה את אימוריהם להקטרה, ואם כן, בעצם מעשה ההקטרה עשה את חיובו המתחייב מהזריקה.

ולא באו התוס' לחדש שאין צורך בתרומה והוצאת הדשן בקדשים קלים, כהבנת הקרן אורה, אלא, באו לחדש, שקדושתם לגבי מעילה אינה נובעת מעצם היותם קדושים, שלפי זה תימשך קדושתם עד לאחר גמר כל עשייתן, אלא, שקדושתם היא לעצם מעשה ההקטרה. ועל אף שבודאי דשנם הוא חלק מכלל מצות תרומה והוצאת הדשן.

ועיין בזכר יצחק [סימן נ] שגם כן נקט בדעת תוס' שיש חיוב ומצות תרומה והוצאה באימורי קדשים קלים.

ועיין בטהרת הקודש [זבחים מו] שמסופק בדעת התוס', אם כוונתם שקדשים קלים אין מועלין בהם, כנ"ל, או שאין בהם אפילו מצות תרומה והוצאה, כהבנת הקרן אורה.

ועיין לעיל [הערה 281] שהמיוחס לרש"י מבאר שגחלת של עץ אין עליה מצות תרומה

והוצאה, ולא כתב כן באימורי קדשים קלים, משמע שסובר שיש עליהם מצות תרומה והקטרה.

אלא, שעל סברת רבינו פרץ, הקשו התוס' [וקושיא זו היא גם על המיוחס לרש"י], הלא קטורת היא גם קדשי קדשים, וגם מועלין בה משעה שהוקדשה, ובכל זאת אין מועלין בה אלא עד שתעלה עשנו [כמו תמרה], ולא עד שתצא לבית הדשן, כמבואר במסכת פסחים [כו א?]

ותירצו, על פי החילוק הראשון של רבינו פרץ, שקטורת גם כן אינה דומה לעולה, שזו היא מין זבח וקטורת אינה מין זבח, לפיכך, לא נלמדנה מעולה, למרות שהיא מקדשי קדשים. והקרן אורה מבאר דבריהם: הקטורת אין מצוה בשריפתם ובעשייתם לדשן, אלא רק בעשנם ובהעלאת תמרתם, ובכך נגמרה עשייתן.

ועוד תירץ השיטה מקובצת, שבקטורת לא שייך כלל הוצאת הדשן. ומוסיף "כדמשמע לקמן, ודוק היטיב ותמצא חילוק טוב". וכוונתו למשנה [יא ב] שדישון מזבח הפנימי, , דישון הקטורת, לא הוצא לבית הדשן, אלא למקום אחר, כמבואר שם.

והתוס' במסכת יומא [נט ב] מתרצים, שכיון שאין צריך בגדי כהונה להוצאת דשן מזבח הפנימי, הלכך אין מועלין.

320. עיין בהערה 309, בשם החזו"ן איש המקשה על סדר הדברים בגמרא.

מאי טעמא? אין מפרישין מתחילה, לכתחילה לאיבוד, שילכו המעות לים המלח.

מה שאין כן כשנודע לו קודם כפרה – הפריש המעות כדי לצרפם, ונהיו "דמי חטאת". ואם בסוף לא צירפם, מאיזה סיבה שהיא, ועתה אינו יכול לצרפם, מפני שכבר הקריב חטאת, ילכו לים המלח, כדין חטאת שכיפרו בעליה באחרת.

מתניתין:

משנתנו היא המשך למשניות הקודמות.

א. כל הקדשים יש בהן דין מעילה משעה שהוקדשו קדושת הפה.

ב. משעה שהוקדשו קדושת הגוף, הוכשרו ליפסל בטבול יום, ובמחוסר כפורים, ובלינה.

ג. משעה שקרבו המתירין, נתחייב עליהן אם אכלם באיסור פיגול נותר, וטמא.

המשנה שלפנינו שונה את דין הקדשים שהם שונים משאר הקדשים בכך שאין להם "מתירין".

כי בעוד שכל הקדשים שנשנו במשניות הקודמות יש בהם עבודה ה"מתירה", כגון: בחטאת ובאשם ובשלמים, יש בהם זריקת דם המתירה את האימורין להקטרה, ויש בהם הקטרת אימורין המתירה את הבשר באכילה. ולפני זריקת הדם אסור להקטיר,

ולפני ההקטרה אסור לאכול הבשר. וכגון עולת העוף ועולת בהמה ופריים ושעירים הנשרפין, שזריקת דמם מתירה את האימורין להקטרה. ובשתי הלחם, זריקת דם הכבשים מתיר אותם לאכילה. ובלחם הפנים, סילוק בזיכי הלבונה מתיר אותו באכילה. ובמנחות, הקטרת הקומץ מתירה את שיירי המנחה לאכילת כהנים.

אך אלו שנשנו במשנתנו, הם בעצמם נקטרים, אך אין להם "מתיר" אחר המתיר אותם.

הילכך, נשתנו דברים טלו בשני דינים.

האחד, שחייבים עליהם משום נותר וטמא מיד כשהוקדשו קדושת הגוף. ובברייתא בגמרא דרשינן זאת מדרשת הכתוב.

והשני, שאין עליהם חיוב פיגול כלל. והטעם יבואר בהמשך.

משנה זו והגמרא שעליה עד סוף הפרק, מובאת בכמה מקומות בש"ס, ותבואר על פי פירוש רש"י [שבועות יא זבחים מה].

הקומין, של מנחת יחיד, והלבונה של מנחת יחיד [הבאה עם רוב המנחות], והקטורת, ומנחת כהנים שהיא כולה כליל על המזבח ואינה נקמצת, ומנחת כהן המשיח, מנחת חביתין שכהן הגדול מביא כל יום, מחציתה בבוקר ומחציתה בערב, ומנחת נסכים, הבאה עם הבהמה, שלשה עשרונים לפר ושני עשרונים לאיל ועשרון לכבש⁽³²¹⁾, כל שלושת מנחות אלו אינן נקמצות, אלא הן נקטרות כליל על האישים,

321. כתבו התוס': מנחת נסכים הבאה בפני עצמה אחרי הקרבת הזבח, כדין מנחת נסכים

מועלין בהן משעה שהוקדשו קדושת פה, ככל הקדשים שמועלין בהם מיד כשהוקדשו.

וכאשר קדשו⁽³²²⁾ בכלי, שהביאום לעזרה והכניסום לכלי שרת, הוכשר, נגמרה קדושתו, ליפפל בנגיעת טבול יום, ובנגיעת מחוסר כפורים, ונפסלים בלינה.

וחיבין עליו משום נותר, ומשום טמא, משעת הקדשתו קדושת הגוף, הואיל ואין להם מתירין.

לקומץ וללבונה, אין מתירים, אלא, אדרבה, הם המתירים את המנחה. לקטורת ולשלושת המנחות אין מתירין מפני שאין להם שיריים, והם עצמם מוקטרים כליל.

ופיגול אין בהן.⁽³²³⁾ כי דין פיגול נאמר בתורה [ויקרא ז] לגבי שלמים, ושאר קדשים למדים ממנו. ודרשינן [זבחים מה א]: מה שלמים מיוחדים, שיש להם מתירים, שזריקת הדם מתירה את האימורין להקטרה, והאימורין מתירין את הבשר לאכילה, אף כל שיש להם מתירין בין לאדם בין למזבח, חיבין עליהן משום פגול. ומכאן למדים שדבר שאין לו מתירים, אין חיבין עליו משום פיגול.

זה הכלל: כל שיש לו מתירין, אין חיבין עליו משום פיגול ונותר וטמא, עד שיקרבו⁽³²⁴⁾ מתירין.⁽³²⁵⁾

וכל שאין לו מתירין, כגון אלו השנויים במשנתנו, כיון שקידש אותן בקדושת כלי שרת, חיבין עליו משום נותר וטמא. ואילו

323. גירסת הצאן קדשים והרש"ש.

324. השיטה מקובצת.

325. מפני שנאמר [שם] בפיגול "לא ירצה", כלומר, הקרבן שהיה אמור להרצות, לא ירצה מאחר שנתפגל. ובאה התורה להשוות הרצאת פיגול להרצאת כשר. מה הרצאת כשר אינו, עד שיקרבו מתיריו, דהיינו זריקת הדם המתירה את הקטרת האימורין, כן הרצאת פסול אינו עד שיקרבו מתיריו. וכל שאר הזבחים נלמדים משלמים.

ונותר טמא נלמדים מפיגול בגזירה שוה, כמבואר שם. וכן כתבו המיוחס לרש"י והרע"ב. ועיין בתוס' רבי עקיבא איגר, שאין צורך בלימוד זה, אלא נלמד מ"אשר יקרב" כמבואר בגמרא. ועיין רש"ש בשם תוס' זבחים [שם].

שאפשר להביאם אפילו אחרי עשרה ימים, אין לה מתירין. ואם באה עם הזבח, ופיגול בזבח, סובר רבי מאיר שהמנחה פיגול היא, ונמצא שמשנתנו אינה כדעת רבי מאיר, אלא כחכמים, הסוברים הואיל ויכול להביאה בפני עצמה, אף אם הביאה עם הזבח לא נתפגל כשחישב בזבח. ולכל הדעות ובכל האופנים, אינו יכול לפגל במנחה עצמה, הואיל ואין לה מתירין.

ומה שכתבה המשנה שהיא נפסלת "בלינה" [היינו שהתמהמה ולא הקריבה] בשקיעת החמה, היינו בהביאה עם הזבח [כשם שהזבח פסול אם לא זרק את דמו עד לשקיעת החמה]. אבל, אם הביאה בפני עצמה, ואז קריבה אפילו בלילה, נפסלת בעמוד השחר. ואם כן, פירוש "לינה" הוא עמוד השחר! כלומר לינת כל הלילה. תוס' יום טוב.

322. גירסת השיטה מקובצת.

פיגול אין בו (326) כלל. כמבואר לעיל.

גמרא:

ודנה הגמרא: **מנא הני מילי**, מנין דרשינן את מה ששינו במשנה?

ומביאה הגמרא ברייתא, הדורשת שחייבים על אכילת נותר או על אכילה בטומאת הגוף גם בקדשים שאין להם מתירין, וכמו כן דורשת הברייתא ששעת החיוב עליהם היא משעת הכנסת הקדשים לכלי שרת.

דתנו רבנן: **יכול אין חייבין משום טומאה אלא בדבר שיש לו מתירין**, כשם שאין חייבים על אכילת פיגול אלא בדבר שיש לו מתירין.

והיה מקום לומר כן, שהרי דין הוא, יש ללמוד זאת בקל וחומר מדין איסור פיגול, החמור יותר מדין טומאה, ובכל זאת אינו נוהג בדבר שאין לו מתירין. וחומרתו של פיגול יותר טומאה היא בשלשה דברים, ואלו הן:

א. החיוב על אכילת קודש בטומאה, הוא רק כאשר היו "שתי ידיעות", שנטמא וידע שנטמא, ונעלמה ממנו טומאתו, ואכל את הקודש, ואחרי שאכל נודע לו שוב מטומאתו. אבל אם לא נודע לו שנטמא עד לאחר אכילתו קודש, פטור. ואילו על פיגול חייב אפילו אם לא נודע לו לפני אכילתו שהוא פיגול, אלא נודע לו אחרי אכילתו שאכל פיגול בשוגג.

ב. האוכל קודש בטומאה בשגגה, מביא על

חטאו קרבן "עולה ויורד", שהעשיר מביא בהמה, והדל מביא שני תורים, והדל שבדלים מביא עשירית האיפה. דהיינו, שהתורה הקילה עליו בדלותו. ואילו האוכל פיגול בשוגג מביא חטאתו כבשה או שעירה, אף כשהוא דל.

ג. טומאת הגוף הותרה מכללה, שאם היה רוב הציבור טמא, הותרו הטמאים לאכול קרבן פסח. ואילו פיגול לא הותר מכללו בכל ענין.

וכך היינו למדים בקל וחומר: ומה פיגול, החמור, שהוא בידיעה אחת, וקרבנו קבוע, ולא הותר מכללו, בכל זאת הקילה בו התורה, ואין חייבין משום פיגול אלא על דבר שיש לו מתירין.

טומאה, הקלה, שהיא מחייבת קרבן רק בשתי ידיעות, וקרבנו עולה ויורד, והותרה מכללה, וכי אינו דין שלא יהא חייב אלא על דבר שיש לו מתירין?!

תלמוד לומר [ויקרא כב] "אמור אליהם לדורותיכם, כל איש אשר יקרב מכל זרעכם אל הקדשים אשר יקדישו בני ישראל לה' וטומאתו עליו, ונכרתה הנפש החוץ מלפני". אמר הכתוב תחילה "וינזרו מקדשי בני ישראל אשר הם מקדישים לי", ומכאן למדו כי בכל הקדשים הכתוב מדבר, אף אותם שאין להם מתירין.

יכול יהו חייבין עליהן אם אכלם בטומאה מיד כשהוקדשו בקדושת הפה?

תלמוד לומר "אשר יקרב".

ולכאורה משמע מלשון "יקרב", שאף טמא הנוגע בקדשים (327) חייב כרת.

אמר רבי אלעזר: וכי יש נוגע שהוא חייב? הלא אינו חייב אלא אם אכל, כמו שנאמר [שם בפסוק הבא] "איש איש מזרע אהרן והוא צרוע או זב, בקדשים לא יאכל"?

אם כן, למה נאמר "אשר יקרב"? לומר לך, שאינו חייב עד שיוכשר ליקרב. (328)

וכך אמרה התורה, "אשר יקרב", רק כאשר

הוכשרו הקדשים להיקרב [וכאילו היה כתוב "איש מכל זרעכם אל הקדשים אשר יקרב"] חייבים על אכילתם בטומאת הגוף, וכמו שמפורש בפסוק הבא אחריו, "וטומאתו עליו", חייב כרת.

הא כיצד? (329) כל דבר שיש לו מתירין, אינו חייב עד שיקרבו מתירין. וכל דבר שאין לו מתירין, אינו חייב עד שיקדש בכלי (330).

ושם בגמרא במסכת זבחים למדים נותר (331) מטמא.

הדרן עלך הטאת העורף

327. אשר יקרב משמע נגיעה. כמו שנאמר [ויקרא יא] "כי יגע" ומתרגמינן "ארי יקרב". המיוחס לרש"י. ועיין רש"י על התורה בשם הגמרא במסכת זבחים, שנדרש מדרשה אחרת.

328. גירסת השיטה מקובצת.

329. משמע מדברי התוס' שפירשו [או גרסו] פירוש אחר.

330. בגמרא מנחות הגירסא: יש לו מתירין, משיקרבו מתירין, אין לו מתירין, משיקדש בכלי.

331. סיכום: דבר שאין לו מתירין שונה מיש לו מתירין בשני דינים.

האחד, דבר שאין לו מתירין, הוכשר לחיוב נותר וטמא משעת הכנסתו לכלי, ואילו דבר שיש לו מתירין משעה שקרבו מתיריו.

והשני, דבר שאין לו מתירין, אין בו פיגול כלל. ודבר שיש לו מתירין יש בו חיוב כרת על אכילת פיגול משעה שקרבו מתיריו.

השפת אמת, מצא הבדל במושגי שני הדינים

[אף על פי ששניהם נקראים "דבר שאין לו מתירין"]. וטוען שיתכן לומר, שהגדרת דין הראשון היא "דבר שאין לו מתירין להקרבה", שהרי נלמד מ"אשר יקרב", ואילו הגדרת דין השני היא "שאיין לו מתירין למזבח", שהרי נלמד משלמים, "כהרצאת כשר כן הרצאת פסול", ושם הרצאת הדם היא על המזבח.

והנפקא מינה הוא, בדבר שאין לו מתירין בהקטרה על גבי המזבח, ויש לו מתירין להקרבה! והוא, הלבונה הבאה עם המנחה, שדינה להיקמץ מעל המנחה, ואסור לקמצה לפני קמיצת קומץ המנחה, ומותר להעלותה על המזבח לפני הקטרת הקומץ [מנחות יג ב]. ואם כן, יוצא דבר חדש, שלגבי חיוב נותר וטמא התלוי באין לו מתירין להקרבה, וכיון שללבונה יש לו מתירין להקרבה, לא יתחייב על נותר וטמא בנתינה בכלי שרת עד שיקמץ קומץ המנחה. ואילו לגבי פטור פיגול, התלוי באין לו מתירין להקטרה, וכיון שאכן אין לו מתירין להקטרה, פטור לגמרי מדין פיגול. ואם כן, צריך לומר שהמשנה מדברת דוקא בלבונה הבאה בפני עצמה.

פרק ולד חטאת

והיות ולא הן ולא דמיהן קרבים, הלכה לה קדושתם, ואין מועלים בהם⁽³³²⁾. ומכל מקום, מדרבנן אסור להנות מהם⁽³³³⁾.

כמו כן, אינם עושים "תמורה". והיינו: אם התפיס בהמה אחרת על אחת מחטאות המתות ואמר "זו תמורת זו", לא קדשה השניה. מאותו הטעם, כיון שהולכת למיתה⁽³³⁴⁾.

משנה זו כבר נשנתה במסכת תמורה [כא ב כב א], והגמרא תבאר למה חזרה ונשנתה. והיא מבוארת כאן על פי פירוש וגירסת רש"י שם.

ולד חטאת, כשבה או שעירה שילדה ולד⁽³³⁵⁾, **ותמורת חטאת**, התפיס בהמת חולין על חטאת⁽³³⁶⁾, **וחטאת שמתו**

בפרק זה דנה המשנה בקדשי קדושת הגוף שאין בהם מעילה. יש מהם שאין בהם איסור כלל, ויש מהן שיש עליהם איסור הנאה מדרבנן, "לא נהנין ולא מועלין". ויש מהם שיש בהם איסור הנאה מן התורה, ואין בהם מעילה.

ובהמשך הפרק דנה המשנה בקדשי בדק הבית.

משנתנו דנה ב"חמש חטאות המתות". והן: חטאות שאינם ראויים להקרבה, ואין דינם כשאר פסולי המוקדשים שדינם לרעות עד שיפול בהם מום, ונפדים ודמיהם יפלו לנדה. אלא, מונעים מהם מים ומזון עד שימותו. ודבר זה, הלכה למשה מסיני הוא.

332. רש"י במסכת תמורה. ודברים דומים כתבו התוס'.

335. כתב המיוחס לרש"י: מפני שלא הפרישה תחילה לשם חטאת.

ובשיטה מקובצת כתב: מפני שהוא שבח הקדש, ואין אדם מתכפר בשבח הקדש. [להבנת הדברים עיין תמורה כה א"ב ובתוס' מנחות פ א ד"ה מאי].

336. כתב המיוחס לרש"י: מפני שבאה בעבירה, שהרי אסור להמיר.

וכן כתב בשיטה מקובצת. ומקשה, הלא שאר תמורות נמי באות בעבירה, ואינן מתות? ומתרץ, דאין לך דבר שהוא מכפר אלא חטאת. ובהערה שם מביא דברי הגמרא [תמורה כ ב] "דאין אדם מתכפר בדבר הבא בעבירה". וכתבו

332. רש"י במסכת תמורה. ודברים דומים כתבו התוס'.

משמע מלשונם, שההלכה נאמרה לגבי הליכה למיתה, אלא, שכתוצאה מהליכתם למיתה וחוסר תועלתם נאמר הדין שאין מועלין בהם.

ואילו הגרי"ז כתב [כתבים זכאים]: הא דבחטאות המתות אין בהם מעילה, אין הבאור דהוי רק פסול הקרבה וממילא הוא דימותו, כקדשים שמתו, אלא, הוא חלות דין מתות בקרבן, והחלות דין מתות מועיל להפקיע מהם דין "קדשי ה'".

333. כתב המיוחס לרש"י שאת הקרן צריך לשלם. ועיין הערה 51 ובהערה 54, באריכות.

334. כתב המיוחס לרש"י, כיון דאין לה לא

בעליה, (337) ימותו.

ושעִיבֶרָה שְׁנָתָה, כשֶׁבָה או שְׁעִירַת חֲטָאת
אֵינָה כְּשֶׁרָה לְהִקְרֵבָה אֲלֵא תוֹךְ שָׁנָה
לְהוֹלִדָּה, וְהִקְדִּישׁוּ אוֹתָהּ תוֹךְ שְׁנָתָה, וְלֹא
נִקְרְבָה תוֹךְ שְׁנָתָה, וְשֶׁאֲבִדָּה וְנִמְצָאת בְּעַל
מוֹם, (338) בְּשֵׁתֵי חֲטָאוֹת אֵלּוּ, הַדִּין הוּא כֵךְ:

ובשֶׁלֶשֶׁה אֵלּוּ, אֵין חִלּוּק בֵּין לִפְנֵי כִפְרָה
לְבֵין אַחַר כִּפְרָה. וְדִינָם יִבּוֹאֵר בַּהֲמִשְׁךְ:

שְׁנִמְצָאָה קוֹדֵם כִּפְרָה.
וְעַתָּה יֵשׁ לְהִקְשׁוֹת, הֲלֹא בַּמִּשְׁנָה שֶׁם [כִּב ב']
סוֹבְרִים חֲכָמִים, שְׁאֵין חֲטָאת מִתָּה אֲלֵא אִם
נִמְצָאָה לְאַחַר כִּפְרָה, וְאִם נִמְצָאָה קוֹדֵם כִּפְרָה,
תִּרְעָה. וְכִי לֹא נִשְׁנָתָה הַמִּשְׁנָה אֲלֵיבֵא דְחֲכָמִים?
וּמִתְרַךְ רִשׁ"י: חֲכָמִים מוֹדִים לְדִין הַמִּשְׁנָה.
מִפְּנֵי שֶׁעַד כֹּאֵן לֹא אָמְרוּ חֲכָמִים, שֶׁאִם נִמְצָאָה
קוֹדֵם כִּפְרָה, תִּרְעָה, אֲלֵא, כְּשֶׁנִּמְצָאָה תְּמִימָה
וּבִתּוֹךְ שְׁנָתָה. מֵה שְׁאֵין כֵּן, מִשְׁנַתְּנוּ מִדְּבַר
שְׁנִמְצָאָה בְּעִבּוֹר שְׁנָתָה או בְּעֵלֶת מוֹם, וְיֵשׁ עֲלֶיהָ
שְׁתֵּי גִרְעִיּוֹת, אֲבִדָּה וְעִבְרָה שְׁנָתָה, או אֲבִדָּה
וְנִמְצָאָה בְּעֵלֶת מוֹם, וּבִאֻפֵּן זֶה מוֹדִים חֲכָמִים
שֶׁתְּמוֹת. וְכֹל שֶׁכֵּן אִם נִמְצָאָה אַחֲרֵי שְׁנִתְּכַפְּרוּ
הַבְּעֵלִים. זֶה הִיא שִׁיטַת רִשׁ"י, הַסּוֹבֵר, שְׁרִיבּוּי
הַגִּרְעִיּוֹת מִבִּיא לְדִין מִיתָה.

אֲבֵל הַתּוֹסֵף חוֹלְקִים, וּמוֹכִיחִים [וְיִבּוֹאֵר לְקַמֵּן]
שֶׁאֲדַרְבֵּה! רִיבּוּי הַגִּרְעִיּוֹת מִבִּיא לְדִין רַעִיָּה
וְלֹא לִידֵי מִיתָה. וְלִדְבַר הַתּוֹסֵף מִתְּפַרְשֶׁת הַמִּשְׁנָה
כְּפִשׁוּטָה, עַל פִּי הַגִּירְסָה שֶׁלְּפָנֵינוּ: "מִשְׁכִּיפְרוּ
הַבְּעֵלִים" כְּלוֹמֵר, אִם נִמְצָאָה אַחֲרֵי שְׁכִיפְרוּ
הַבְּעֵלִים, "תְּמוֹת", וּבְסִיפָא: "אִם עַד שֶׁלֹּא כִיפְרוּ
הַבְּעֵלִים", כְּלוֹמֵר, אִם נִמְצָאָה קוֹדֵם שְׁכִיפְרוּ
הַבְּעֵלִים, "תִּרְעָה".

וְגִירְסָא זֶה הִיא לְגַמְרֵי דַעַת חֲכָמִים, הַסּוֹבְרִים
שְׁאֵין חֲטָאת מִתָּה אֲלֵא כְּשֶׁנִּמְצָאָה אַחֲרֵי שְׁכִיפְרוּ
הַבְּעֵלִים,

אֲלֵא, שְׁבִרִישָׁא בָּאָה הַמִּשְׁנָה לְהַשְׁמִיעֵנוּ
חִידוּשׁ, שֶׁאֲפִילוֹ אִם נִמְצָאָה עִם גִּרְעִיּוֹתָא,
שְׁעִבְרָה שְׁנָתָה או שֶׁהִיא בְּעֵלֶת מוֹם, שֶׁלְּדַעַת
תּוֹסֵף הִיא סִיבָה לְרַעִיָּה, מְכַל מְקוֹם, לֹא תִרְעָה
אֲלֵא תְּמוֹת, הוֹאִיל וְנִמְצָאָה אַחֲרֵי שְׁכִיפְרוּ

שֶׁם רִשׁ"י וְתוֹסֵף, שְׁדוּקָא אֲשֶׁם הִבָּא לְכִפְרָה
[וְהוּא הַדִּין חֲטָאת], נִדְחָה תְּמוֹרָתוֹ וְאֵינּוּ קָרֵב,
וְאֵילוֹ עוֹלָה וְשִׁלְמִים קָרְבִּין, הוֹאִיל וְאֵינִם בָּאִים
לְכִפְרָה אֲלֵא הֵם דוֹרוֹן בְּעֵלְמָא. שִׁיטָה מְקוֹבְצָת.
וְכֵן כֹּתֵב הַרְלִב"ג עַל הַתּוֹרָה פִּרְשֶׁת בַּחֻקוֹתֵי.
וּבְמִסְכַּת תְּמוֹרָה יִבּוֹאֵר בְּעוֹזָה"י.

337. מִפְּנֵי שְׁאֵין כִּפְרָה לְמִתִּים שְׁכִבְרָה נִתְּכַפֵּר
בְּמִיתָתוֹ. הַמִּיּוֹחֵס לְרִשׁ"י. וְכֵן כֹּתֵב הַמִּפְרָשׁ
בְּמִסְכַּת נִזִּיר [כָּא ב].
וְעֵינֵן בְּסִפְרֵי חֲסִידִים [סִימָן ק"ע].

338. בְּגִמְרָא תְּמוֹרָה שֶׁם, אָמַר רַבָּא, שְׁמָה
שֶׁאֲמַרְהָ הַמִּשְׁנָה "וְשֶׁאֲבִדָּה", מוֹסֵב גַּם עַל
שְׁעִבְרָה שְׁנָתָה וְגַם עַל שְׁנִמְצָאָה בְּעֵלֶת מוֹם.
וְנִחְלְקוּ שֶׁם [וְעֵינֵן כֹּאֵן בְּתוֹסֵף] רִשׁ"י וְתוֹסֵף
בְּפִירוּשׁ הַמִּשְׁנָה. וְנִבְיָא תְּמַצִּית דְּבִרְיָהִם.

גִּירְסַת רִשׁ"י בַּמִּשְׁנָה [וְכֵן גִּרְסַת שֶׁם הַמְּלַאכֶת
שֶׁלְּמָה לְשִׁיטַת רִשׁ"י], הִיא: אִם כִּיפְרוּ
הַבְּעֵלִים, תְּמוֹת... אִם עַד שֶׁלֹּא כִיפְרוּ הַבְּעֵלִים,
תִּרְעָה... וּפִירוּשׁ הַמִּשְׁנָה הוּא: אִם כִּיפְרוּ
הַבְּעֵלִים בְּאַחֲרֵת לְאַחֲרֵת שְׁנִמְצָאָה הַרְאִשׁוֹנָה,
תְּמוֹת, וְאֵילוֹ אִם עַדִּיין לֹא כִיפְרוּ בְּאַחֲרֵת,
וְנִמְצָאָה הַרְאִשׁוֹנָה, וְאֵינּוּ יִכּוֹל לְהִקְרִיבָהּ, מִפְּנֵי
שְׁעִבְרָה שְׁנָתָה או מִפְּנֵי שֶׁהִיא בְּעֵלֶת מוֹם,
תִּימְכָר. אֲלֵא, שְׁכַעְבְּרָה שְׁנָתָה צְרִיךְ לְהַמְתִּין עַד
שִׁפּוּל בּוֹ מוֹם, וּבְנִמְצָאָה בְּעַל מוֹם, תִּימְכָר מִיָּד.
בִּיאוֹר [עַל פִּי שִׁיטָה מְקוֹבְצָת שֶׁם כָּא בֵּאוֹת
כְּד]: כֹּאשֶׁר כִּיפְרָה בְּעֵלִיהָ בְּאַחֲרֵת, דְּחָה לּוֹ
בִּידִים, הִילְכֵךְ תְּמוֹת. אֲבֵל אִם לֹא דְחָה, תִּרְעָה.
נִמְצָא, שְׁבִין בְּרִישָׁא וּבִין בְּסִיפָא, מְדוּבְרָה,

הבעלים.

וכתב השיטה מקובצת: ולא דמי לאבודת לילה, מפני שאבודת לילה אינה ראויה לשום הקרבה, הלכך תרעה, אבל בעלת מום קדשה [גירסת הגרי"ז], לכל הפחות, קדושת דמים, ויבואר לקמן.

ולשיטה זו, אם נמצאה לפני שכיפרו הבעלים, בכל אופן תרעה, אף שהיא בתוך שנתה ונמצאת תמימה.

סיכום דיני המשנה לדעת חכמים:

א. נמצאה הראשונה אחר שכיפרו הבעלים: תמות. בין לרש"י ובין לתוס'. בין נמצאה תמימה תוך שנתה, ובין בעלת מום או עברה שנתה.

ב. נמצאה הראשונה לפני שכיפרו הבעלים, וכבר כיפרו באחרת: אם נמצאת תמימה ותוך שנתה: תרעה. [לדעת רבי אבא: תמות].

נמצאת בעלת מום או אחרי שנתה: לרש"י: תמות. לתוס': תרעה.

ג. נמצאה הראשונה לפני שכיפרו הבעלים, ועדיין לא כיפרו: תרעה. בין לרש"י ובין לתוס', בין נמצאה תמימה ובין בעלת מום, תוך שנתה או עברה שנתה.

התוס' [כאן ובתמורה] מוכיחים שריבוי הגריעותות מביאות לידי רעייה, מדברי רבא [שם], הסובר שאפילו רבי, הסובר שבנמצאה קודם כפרה, תמות, מודה באבודת לילה, דהיינו, שנאבדה בלילה, שאינו זמן כפרה, והפריש אחרת תחתיה ונמצאה ביום המחרת, וסובר, שאינה מתה אלא רועה. מוכח, שמפני שהיה לה ריעותא נוספת, והיא לילה, לפיכך רועה.

ועוד מקשים על רש"י, מדברי רבי אבא [מובא בהערה 306], הסובר שהכל מודים "אפילו חכמים" שאם נתכפר בשניה, הראשונה תמות. אם כן, איך כתב רש"י שלכן תמות השניה מפני ריבוי הגריעותות, הרי אם נתכפר [שלדעת רש"י זו היא הרישא של המשנה], הרי נתכפר בשניה, ואף בלי הגריעותות, סוברים

חכמים שתמות. ולמה הוצרך רש"י לומר שאך

ורק מפני הגריעותות תמות?

ולפי תוס', מבואר היטב: מעולם לא דיברה המשנה ולא אמרה דין תרעה בכיפרו בעלים באחרת.

סברת מחלוקת רש"י ותוס', אם ריבוי הגריעותות הן סיבה למיתה או לרעייה, בפשטות היא: לדעת רש"י, מאחר שיש עליה הרבה גריעותות נדחית ונתרחקה מקדושתה, הילכך: תמות, ואילו התוס' סוברים, שמאחר ויש עליה הרבה גריעותות נחלשה קדושתה והדחייה שנדחית איננה כל כך דחייה בידים, שייאמר עליה שתמות, אלא דחייה של ממילא, הילכך: תרעה.

הגרי"ז [תמורה שם] מבאר שיטת רש"י, שסובר, שבעצם, הלכה למשה מסיני בחטאת האבודה לא אמרה דוקא אבודה בשעת כפרה, ואף בנמצאה בשעת כפרה יש עליה דין אבודה, אלא, היות ונמצאה תמימה, והיא ראויה עתה להקרבה, פקע ממנה דין מיתה. וחילוק זה מבואר ברבינו גרשום [שם] שכתב "אבודה ונמצאת בשעת הפרשת שניה קודם הקרבה, הואיל ואיזו שירצה יכול להקריב, הילכך: אין מתה שניה אלא רועה".

ועתה, סובר רש"י, דזה שייך לומר רק בנמצאה תמימה תוך שנתה, וראויה להקריב. מה שאין כן בנמצאה בעלת מום או אחרי שנתה ואינו יכול להקריבה, לא פקע ממנה דין מיתה. ועייין שם שהשאר סברה זו בצ"ע קצת, שהרי מכל מקום, יכול לפדותה, ויקריב דמיה, דהרי החילוק בין לפני כפרה לאחריה נאמר גם בהפריש מעות [עייין הערה 306].

וכנראה, שכוונת הגרי"ז לתרץ קושיית תוס' על רש"י מאבודת לילה. וביאורו הוא: אבודת לילה, אינה אבודה כלל, ולא נאמרה עליה ההלכה שתמות. בניגוד לשאר אבודה שנאמרה ההלכה שתמות, אלא שאם נמצאת תמימה פקע

אם כיפרו הבעלים (339) לאחר שנמצאה הראשונה, תמות. הואיל ודחווה בידים. וכן ולד חטאת ותמורת חטאת וחטאת שמתו בעליה, כולן ימותו.

וכל אחת מחמש החטאות אינה עושה תמורה, ולא נהנין מדרבנן, ולא מועלין, מדאורייתא אין בהם דין מעילה, כמבואר.

יא-א ובאלו שתיים האחרונות, אם עד שלא כיפרו הבעלים, כלומר, לא רצו להתכפר באחרת, ונמצאה הראשונה, ואינו יכול להקריבה, מפני שעברה שנתה או מפני שהיא בעלת מום, והואיל ולא דחאה בדיים ולא הקריב אחרת תחתיה, תרעה עד שתסתאב, שיפול בו מום ותמכר [ובנמצאת בעלת מום, תמכר מיד (340)] ויביא (341) בדמיה בהמה אחרת לחטאתו.

וכיון שהם קדושים קדושת דמים, ודמיה עתידין להיקרב, הילכך: עושין תמורה, כמבואר במסכת תמורה [כא] שקרבן העומד לרעייה, עושה תמורה.

ומועלין בה, מפני שהיא קדושה קדושת דמים (342).

גמרא:

הגמרא מבררת: מאי שנא רישא, דלא קא מיפלג, ומאי שנא סיפא דקא מיפלג (343), כלומר, למה שנתה אותם המשנה בשתי בבות, שלש הראשונות ואחר כך שתיים האחרות, ולמה לא נשנו חמשתן ביחד (344)?

ממנה דין מיתה, כנ"ל.

339. גירסת רש"י ראה בהערה הקודמת.

340. כן כתבו רש"י ותוס' ועוד ראשונים.

והתוס' מפרשים עוד, שיתכן שנמצאת עם מום עובר, ומיד נדחית מהקרבן מזבח, ותרעה עד שיפול בו מום קבוע.

וכבר העיר החק נתן שבגמרא תמורה [שם] דנה הגמרא במום עובר, עיין שם בפירש"י ותוס'.

341. גירסת השיטה מקובצת.

342. כן כתבו המיוחס לרש"י ורבינו גרשום.

וכתב האחיעזר [חלק שני סימן מו] שבודאי אין כוונתם לומר שיש עליה רק קדושת דמים, וכידוע, יש הרבה חילוקי דינים בין מעילה בקדושת הגוף לבין קדושת דמים, כמבואר

בפרקים הבאים, כגון לגבי דין מועל אחר מועל [מבואר לקמן] ולגבי דבר שאין בו שוה פרוטה [מבואר בהערה 5],

אלא, כתב האחיעזר, שמפני שיש להקדש צורך בה לדמיה, לא פקעה ממנה קדושתה קדושת הגוף.

וראיתו היא, הלא עתה אין לה שווי ממון עד שתסתאב, אלא שהיא דבר הגורם לממון, והרי קיימא לן [פסחים כט] שדבר הגורם לממון אינו כממון, ואם תמצי לומר שקדושתה היא קדושת דמים, למה מועלין בה עד שיפול בו מום? ועיין שם שמאריך.

343. גירסת השיטה מקובצת. ובגמרא תמורה: מאי טעמא לא תני להו גבי הדדי, אלא פליג להו?

344. כן פירש רש"י במסכת תמורה וכן פירשו התוס'. ועיין חק נתן.